

УКРАЇНА У ВИРІШЕННІ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО КОНФЛІКТУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті розглядається позиція України щодо врегулювання Придністровського конфлікту. Проаналізовано основні напрями діяльності держави під час головування в Організації безпеки та співробітництва в Європі у цьому контексті. Охарактеризовано основні перешкоди на шляху досягнення стабільності в регіоні. Автор надає деякі рекомендації з цього приводу.

Ключові слова: Придністровський конфлікт, Організація безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЕ), Україна, Молдова, Придністровська Молдавська Республіка (ПМР), формат «5+2».

В статье рассматривается позиция Украины относительно урегулирования Приднестровского конфликта. Проанализированы основные направления деятельности государства во время председательства в Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе в этом контексте. Охарактеризованы основные препятствия на пути достижения стабильности в регионе. Автор предоставляет некоторые рекомендации по этому поводу.

Ключевые слова: Приднестровский конфликт, Организация безопасности и сотрудничества в Европе (ОБСЕ), Украина, Молдова, Приднестровская Молдавская Республика (ПМР), формат «5+2».

This paper deals with Ukrainian position on the settlement of the Transnistrian conflict. The basic directions of activity of the state under the chairmanship of the Organization for Security and Cooperation in Europe in this context are analyzed. The main obstacles to achieving stability in the region are characterized. The author provides some recommendations in this regard.

Key words: Transnistrian conflict, the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), Ukraine, Moldova, Transnistrian Moldavian Republic (TMR), the format «5+2».

Постановка проблеми. Virішення Придністровського конфлікту було і залишається дуже важливою та актуальною проблемою в контексті забезпечення національної безпеки України. По-перше, виникнення будь-якого збройного конфлікту в безпосередній близькості до кордонів незалежної держави завжди є потенційною загрозою втягнення цієї держави до протистояння двох інших країн. По-друге, територія Придністров'я є джерелом нелегальних мігрантів та контрабанди, що створює стратегічну нестабільність на кордонах та загрожує національним інтересам України та українських громадян. А особливо слід відмітити, що активна участь України в процесі врегулювання Придністровського конфлікту має велике значення для забезпечення престижу держави та покращення її іміджу на міжнародній арені.

Саме тому у даному контексті слід звернути особливу увагу на перше головування України в ОБСЕ, що розпочалося з 1 січня 2013 року та триватиме один рік. ОБСЕ є одним з офіційних посередників у врегулюванні Придністровського конфлікту. Місія у Молдові постійно сприяла проведенню прямих переговорів між Кишиневом і Тирасполем та активно співпрацювала з усіма посередниками та спостерігачами. Саме цією організацією було досягнуто найбільших успіхів щодо мір довіри та угод щодо

основи відносин між двома конфліктуєчими сторонами [11, с. 7].

Таким чином, актуальність даного дослідження визначається рядом зовнішньополітичних чинників, головними з яких, на думку автора, є наявність невирішеного територіального конфлікту в безпосередній близькості до державних кордонів України та можливість завдяки участі нашої держави у врегулюванні Придністровського конфлікту підвищити свій міжнародний статус та укріпити свої позиції в Організації з безпеки та співробітництва в Європі та на міжнародній арені в цілому.

Аналіз досліджень і публікацій. Тематика Придністровського конфлікту є однією з найбільш дискусійних як у молдовській, придністровській, так і в українській, російській та румунській історіографії, тому характерною рисою історіографічного забезпечення теми є велика кількість публікацій. В українській науці першочергової ваги набувають праці Г. Перепелиці. Директор Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії при МЗС України у своїх працях докладно розглядає причини виникнення та перебіг Придністровського конфлікту та порівнює його специфіку з іншими конфліктами на пост-радянському просторі [9; 10]. Важливими також є дослідження В. Кулика [6] та Д. Єрмоленка [3], які у

своїх роботах особливу увагу приділяють шляхам вирішення проблеми та основним перспективам врегулювання Придністровського конфлікту на майбутнє. Переважно всі дослідження зводяться до думки про необхідність посилення ролі України у процесі врегулювання Придністровського конфлікту. Що стосується аналізу цієї проблеми у контексті головування України в ОБСЄ, то комплексні дослідження цього питання поки ще відсутні. Серед основних джерел можна виділити лише заяви Міністра закордонних справ та уряду, що є дуже важливими для розуміння офіційної позиції держави з цього приводу [4]. Корисними є також статті у періодичних виданнях, що допомагають слідкувати за перебігом подій та формувати деякі прогнози [1; 5; 7; 8]. Особливо хочеться відмітити «Позиційний документ щодо Порядку денного головування України в ОБСЄ у 2013 р.», що був підготовлений в рамках проекту «Формування порядку денного головування України в ОБСЄ у 2013 році», який проводився Регіональним філіалом Національного інституту стратегічних досліджень у м. Одеса, Інститутом Євро-Атлантичного співробітництва та Регіональним Представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі у 2012 році. Він найбільш повно висвітлює усі прогнози щодо ефективності співробітництва України та ОБСЄ у сфері врегулювання Придністровського конфлікту [11].

Метою даної статті є аналіз основних напрямків діяльності України з врегулювання Придністровського конфлікту у контексті її головування в Організації з безпеки та співробітництва в Європі та вироблення деяких рекомендацій на 2013 рік. Об'єктом роботи є процес врегулювання конфлікту у Придністров'ї на сучасному етапі, а предметом – участь України у цьому процесі.

Відповідно до мети було сформульовано наступні **завдання**:

- визначити сутність позиції нашої держави у конфлікті в Придністров'ї;
- проаналізувати основні пропозиції щодо вирішення Придністровського конфлікту у контексті головування України в ОБСЄ;
- охарактеризувати сутність формату «5+2» та його значення для вирішення проблеми;
- надати деякі рекомендації в сфері активізації діяльності України у цьому питанні.

З того часу, як Україна приєдналась до заключного акту ОБСЄ у 1992 році, вона розглядає цю загальноєвропейську структуру як основу для врегулювання міжнародних конфліктів у регіоні, в тому числі Придністровського. Незважаючи на те, що неузгоджені дії партнерів завадили досягти успіхів у рамках формату «3+2», тобто між учасниками конфлікту та країнами гарантами, співробітництво у рамках ОБСЄ і надалі залишається для України основою для досягнення політичної згоди та розв'язання проблеми між Кишиневом та Тирасполем. Про це заявив міністр закордонних справ України, що в цьому році є діючим головою ОБСЄ, Леонід Кожара. 17 січня 2013 року на засіданні Постійної ради ОБСЄ він представив пріоритети українського головування в Організації у військово-політичному, економіко-довкільному та людському вимірах діяльності ОБСЄ, а також основні

заходи, які плануються українською стороною з метою їх реалізації. На прес-конференції міністр заявив: «Без сумніву, пріоритетне значення в процесі головування України в ОБСЄ буде приділятися замороженим конфліктам, і придністровське врегулювання займає особливе місце в цих питаннях» [5].

Проблема врегулювання конфліктів на пост-радянському просторі є актуальною і важливою в контексті стабільного й демократичного розвитку регіону. Однак багато економічних, транспортних, політичних, енергетичних проєктів не може бути реалізовано через існування конфліктів у Придністров'ї, Нагорному Карабаху, Південній Осетії та Абхазії. Нестабільність, в результаті цих конфліктів, дає основу для розвитку діяльності міжнародних злочинних угруповань та незаконної міграції. Політична стабільність у регіоні також не може бути гарантована, в той час як ці конфлікти не врегульовані. Крім того, вони негативно впливають на соціально-економічний розвиток і торгівельні зв'язки у регіоні, що є загрозою не тільки для держав, де існують конфлікти, але і загрозою європейській безпеці. Це питання є одним з пріоритетів українського головування в ОБСЄ [11, с. 6]. Для України неврегульований Придністровський конфлікт – це збереження зони нестабільності прямо біля її кордонів, загроза масового потоку біженців у разі поновлення гарячої фази конфлікту, імовірність різних техногенних катастроф транскордонного характеру, зокрема загроза самозаймання складів із боєприпасами в районі с. Ковбасна і серйозний подразник у двосторонніх українсько-молдовських відносинах і діалозі Україна-Євросоюз [6, с. 5].

Ще у листопаді 2012 року були розроблені основні рекомендації щодо діяльності України під час головування в ОБСЄ, де проблемі Придністров'я приділялася значна увага. Були надані такі пропозиції на 2013 рік:

1. Провести наступні раунди переговорів щодо Придністровського врегулювання на території України.

2. Розглянути можливість пропозиції нового плану співіснування Молдови та самопроголошеної ПМР, в основу якого можна покласти ідею самоврядного регіону із делегуванням повноважень, але з додаванням гарантій невходження Молдови до складу інших держав та гарантій мовних і гуманітарних прав національних меншин, які мешкають на території самопроголошеної ПМР.

3. У разі необхідності розглянути можливість ухвалення нової редакції Конституції Молдови з наданням міжнародних гарантій територіальної цілісності та недоторканості кордонів.

4. Підтримати ініціативи, пов'язані зі зміною миротворчого мандату у Придністров'ї. Фактично з військової ця місія повинна перетворитися у поліцейську, мати функції спостереження, контролю над кордоном, відновлення верховенства права та моніторингу дотримання прав людини тощо.

Було запропоновано 2 варіанта конфігурації міжнародних миротворчих сил:

- сформувати міжнародні миротворчі сили та інкорпорувати до них українських військових спостерігачів або миротворчий контингент та частину присутніх російських військовослужбовців;

– запропонувати впровадження цивільної місії ОБСЄ або ЄС у рамках ЄСПБО з метою нагляду за діяльністю російських миротворчих військ [11, с. 22].

5. Запропонувати залучення незалежних експертів та інших представників громадянського суспільства до роботи в робочих та експертних групах та моніторингу результатів їх роботи, але уникати односторонніх ініціатив, які готуються й висувуються без попереднього активного обговорення й узгодження з іншими учасниками процесу врегулювання.

Серед усіх пропозицій на початку 2013 року головним пріоритетом для України у сфері формування архітектури європейської безпеки була названа саме діяльність із врегулювання придністровського конфлікту у форматі «5+2». Сутність цього формату передбачає, що Молдова і Придністров'я виступають на переговорах у ролі сторін конфлікту, Росія, Україна – гарантів і посередників, ОБСЄ – посередник, Євросоюз і США – спостерігачі. Окрім співробітництва у межах цього формату, Україна планує сфокусувати увагу на таких основних напрямках:

– активізація формату «1+1», що передбачає особистий контакт між керівництвом Молдови і Придністров'я;

– посилення рівня довіри і прозорості між усіма сторонами переговорного процесу;

– сприяння у вирішенні соціально-економічних проблем в регіоні;

– організація «Форуму лідерів» для підтримки врегулювання придністровського конфлікту, в якому б взяли участь офіційні особи, які мають безпосереднє відношення до переговорного процесу з цього питання;

– співпраця з громадянським суспільством у рамках «Форуму представників громадянського суспільства з обох берегів Дністра».

– приєднання до заяв країн-членів ЄС та США щодо необхідності виведення російських військових (окрім миротворців) та залишків озброєнь у відповідності до зобов'язань, які Росія взяла на себе під час Стамбульського саміту ОБСЄ у 1999 р. На сучасному етапі існує можливість представлення такої позиції з боку України як держави, що головує в ОБСЄ, а отже повинна сприяти виконанню рішень, ухвалених під егідою цієї організації.

Слід зазначити, що перші чотири місяця головування України в ОБСЄ продемонстрували усю складність процесу врегулювання конфлікту та деякі перешкоди на шляху реалізації українських планів. Основною перешкодою можна назвати значну протидію з боку самопроголошеної Придністровської Молдавської Республіки, що проявилась, наприклад, у відмові лідера Придністров'я Євгена Шевчука взяти участь 19-20 лютого у переговорах по питанню врегулювання придністровського конфлікту у форматі «5+2» у Львові [7].

Серед рекомендацій, які надають провідні аналітики та політологи з приводу вирішення конфлікту у Придністров'ї у контексті головування України в ОБСЄ, можна виділити наступні аспекти, яким досі не приділяється достатня увага:

1. Орієнтація на створення належних умов для початку переговорів з питань «третьої корзини», щоб

обговорити проблеми, пов'язані з політичним врегулюванням;

2. Ініціювання діалогу у форматі «5+2» щодо реформування миротворчої місії в Придністров'ї відповідно до міжнародних стандартів;

3. Підтримка співпраці з громадянським суспільством – проведення зустрічі на українській території між лідерами громадянського суспільства з обох берегів Дністра, наприклад, в Одесі. Ця ідея враховувала б територіальне розташування та не потребувала б серйозних фінансових витрат;

4. Поглиблення діалогу з питань дотримання прав людини в Придністров'ї відповідно до стандартів ОБСЄ та рекомендацій Ради Європи [2].

Висновки. Україна як одна з країн-гарантів найпоспідовніше демонструє свою політичну волю, спрямовану на остаточне врегулювання Придністровського конфлікту. Бо він безпосередньо торкається інтересів її національної безпеки. Остаточна врегулюваність придністровської проблеми важлива для України ще й тим, що створює умови для швидкого просування її шляхом європейської інтеграції. Однак це зовсім не означає, що в майбутньому на політику чи позицію України не впливатимуть зовнішні й внутрішні чинники. Залежно від обраного Україною курсу змінюватиметься і її позиція стосовно врегулювання Придністровського конфлікту [3, с. 10].

Характерною особливістю діяльності України у сфері врегулювання Придністровського конфлікту в 2013 році є її активізація. Це пов'язано, насамперед із першим головуванням нашої держави в Організації з безпеки та співробітництва в Європі. Безперечно, повне вирішення такого складного питання із давніми історичними витоками не можливе у межах одного року перебування України на цій посаді. Найкращим варіантом розвитку подій на сучасному етапі є активізація діяльності та поступовий і безперервний рух на шляху вирішення конфлікту.

Україна повинна сприяти продовженню переговорів між двома сторонами паралельно в двох напрямках. З одного боку повинні обговорюватися заходи довіри, пов'язані з практичними питаннями, які можна вирішити між сторонами, а також рівень між людських контактів. З іншого боку, має йти політичне врегулювання пов'язане з впровадженням менеджменту конфлікту аж до його повного розв'язання.

Таким чином, об'єктивна оцінка перспектив головування України в ОБСЄ з питань врегулювання придністровського конфлікту та вироблення оптимальної стратегії по запобіганню виникнення подібних ситуацій в майбутньому є важливим та актуальним питанням на сучасному етапі. Комплексний аналіз всіх сфер не тільки даного конфлікту, а й загальної ситуації на міжнародній арені в європейському регіоні, безсумнівно, надасть можливість визначити, як основні причини так і фактори, котрі заважають його вирішенню з позицій сучасних політичних реалій.

Отже, можна дійти висновків, що Придністровський конфлікт залишається ключовим питанням для регіональної та безпекової політики України, а також для активного залучення ОБСЄ у мирний процес. В останні роки проблема врегулювання конфлікту набула нового значення та актуальності, що пов'язано з посиленням інтересу до невирішеного питання з

боку міжнародного співтовариства, прогресом у вирішенні низки питань, зміцненням довіри між учасниками та поновленням регулярних переговорів у форматі «5+2». Незважаючи на значні перешкоди на шляху стабілізації ситуації у регіоні, врегулювання

Придністровського конфлікту залишається основним пріоритетом діяльності України під час її головування в ОБСЄ та може стати шансом для України підвищити свій статус та зміцнити свої позиції у міжнародних відносинах.

ЛІТЕРАТУРА

1. В ОБСЄ вважають, що Придністров'я політизує відкриття додаткових міграційних пунктів у Молдові // Тиждень. – 21.04.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/78009>.
2. Гетьманчук А. Позиції України щодо придністровського конфлікту [Електронний ресурс] / А. Гетьманчук // Главком. Інститут світової політики. – 2013. – січень – Режим доступу : <http://glavcom.ua/articles/9409.html>.
3. Єрмоленко Д. Придністровський конфлікт у міжнародних відносинах: витоки, сучасний стан та перспективи розв'язання / Дмитро Єрмоленко // Віче. – 2009. – №6. – С. 10.
4. Загальні інтереси, спільні цілі, спільні дії. Українська порядок денний для ОБСЄ // Виступ Діючого голови ОБСЄ, Міністра закордонних справ Леоніда Кожари в Дипломатичній академії МЗС РФ. – 29.03.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-mfa/minister/speeches/1310-vistup-dijuchogo-golovi-obse-ministra-zakordonnih-sprav-leonida-kozhariv-diplomatichnij-akademiji-mzs-rf-na-temu-zagalyni-interesi-spilyni-cili-spilyni-diji-ukrajinsyka-poryadok-dennij-dlya-obse-rosijsykoju>.
5. Кожара пообіцяв зайнятися придністровським врегулюванням // Українська правда. – 30.04.2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2013/01/13/6981389/>.
6. Кулик В. Придністровське врегулювання: «райдужні» перспективи / Віталій Кулик // Дзеркало тижня. – 2010. – № 3. – С. 5.
7. Лідер Придністров'я відмовився зустрітися з прем'єром Молдови у Львові // День. – 12.02.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/news/120213-lider-pridnistrovyu-vidmovivsya-zustritisya-z-premierom-moldovi-u-lvovi>.
8. Міністр Кожара у Росії говоритиме про Придністров'я // Радіо Свобода. – 28.03.2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24940950.html>.
9. Перепелиця Г. М. Конфлікти в посткомуністичній Європі / Григорій Миколайович Перепелиця. – К. : ПЦ «Фоліант», 2003. – 432 с.
10. Перепелиця Г. Н. Конфлікт в Придністров'ї. Причини, проблеми и прогноз розвитку / Г. Н. Перепелиця – К. : Стило, 2001. – 147 с.
11. Позиційний документ щодо Порядку денного головування України в ОБСЄ у 2013 р. / за ред. Шелест Г., Сушки О. – К. : Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2012. – 34 с.

Рецензенти: Колісніченко А. І., д.і.н., професор;
Ляпіна Л. А., к.політ.н., доцент.

© Звездова О. О., 2013

Дата надходження статті до редколегії 30.04.2013 р.

ЗВЕЗДОВА Олеся Олександрівна – аспірантка кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського державного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна.

Коло наукових інтересів: міжнародні конфлікти, регіональні конфлікти, конфліктологія та теорія переговорів, пострадянський простір, участь України у врегулюванні регіональних конфліктів.